

PIOTR BARBARA JAKUB OLGIERD DOROTA SONIA CEZARY WOJCIECH MIKOŁAJ SEBASTIAN
MUSIAŃEK GACEK TOMCZYK ŁUKASZEWICZ POMYKAŁA BOHOSEWICZ KOSIŃSKI ŻOŁĄDKOWICZ ROZNIERSKI STANKIEWICZ

Skarbek

i tajemnica magicznego sreberka

reż. Tomasz Jurkiewicz
Polska 2024, 92 min.

SCENARIUSZ ZAJĘĆ
dla klas IV–VIII szkoły podstawowej

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE
DLA NAUCZYCIELEK I NAUCZYCIELI
przygotowane przez

KinoSzkola
FUNDACJA ROZWOJU
KOMPETENCJI MEDIALNYCH
I SPOŁECZNYCH

Onodzy Nauczyciele i Nauczycielki,

z ogromną radością przekazujemy w Państwa ręce scenariusze lekcji, które powstały na kanwie filmu *Skarbek i tajemnica magicznego sreberka* (reż. Tomasz Jurkiewicz, Polska 2024, 92 min). Każdy z nich został stworzony z myślą o wspieraniu pracy wychowawczej, dydaktycznej i kulturowej – w duchu podstawy programowej oraz kierunków polityki oświatowej MEN na rok szkolny 2025/2026. Co więcej – materiały te zostały **włączone do naszego programu profilaktyczno-wychowawczego „Filmowe lekcje wychowawcze”**, objętego patronatem honorowym Minister Edukacji.

Zachęcamy Państwa do organizowania wspólnych seansów kinowych z uczniami – nie tylko jako atrakcyjnej formy pracy z filmem, ale przede wszystkim jako inspirującego punktu wyjścia do rozmów o wartościach, tożsamości i dziedzictwie kulturowym. Edukacja filmowa to przestrzeń spotkania, refleksji i rozmowy – a dobrze dobrany film potrafi dotrzeć tam, gdzie nie zawsze docierają podręczniki.

dr Joanna Zabłocka-Skorek
Prezeska Fundacji KinoSzkoła

O FILMIE

Skarbek i tajemnica magicznego sreberka to przygodowy film familijny, który łączy lokalny koloryt Śląska z uniwersalnym przesłaniem o uczciwości, odwadze i potrzebie pielęgnowania tradycji. Poznajemy tu bohaterów, którzy w świecie legend, tajemniczych postaci i starych opowieści, uczą się współpracy, odpowiedzialności i szacunku dla historii.

DLA KOGO?

Film rekomendujemy dla uczniów klas IV–VIII szkoły podstawowej. Jego formuła oraz przekaz są dopasowane zarówno do młodszych, jak i starszych uczniów – z dużym potencjałem do rozmowy o tradycji, lokalnych historiach i wartościach społecznych.

WALORY EDUKACYJNE

Wyjście na film oraz praca ze scenariuszami umożliwią uczniom:

- rozróżnianie legend, baśni i mitów,
- zrozumienie znaczenia dziedzictwa kulturowego,
- twórcze działania językowe (pisanie własnych legend),
- refleksję nad wartościami i społecznymi funkcjami opowieści,
- rozwijanie kompetencji kulturowych i obywatelskich.

O SCENARIUSZACH

Każdy z trzech scenariuszy został przygotowany przez doświadczone edukatorki i specjalistki w swoich obszarach:

- **dr Kaja Łuczyńska** filmoznawczyni, stworzyła scenariusz integrujący język polski z elementami edukacji kulturowej – uczniowie tworzą własne legendy, analizują funkcje baśni i mitów, poznają tradycję śląskich opowieści.
- **dr Agnieszka Tambor**, specjalistka w zakresie edukacji filmowej i kulturowej, zaprasza do refleksji nad filmowymi środkami wyrazu, lokalnością i tożsamością.
- **Emilia Żuber** proponuje zajęcia skoncentrowane na relacjach, wartościach i komunikacji, zgodnie z założeniami edukacji włączającej i profilaktyki.

Scenariusze zawierają pełną propozycję przebiegu zajęć, pytania do dyskusji, ćwiczenia oraz zestaw odniesień do podstawy programowej.

Zachęcamy do korzystania z tych materiałów i – co równie ważne – do zabrania uczniów do kina! To tam – w ciemności sali kinowej – często rodzą się najważniejsze pytania, pierwsze refleksje i... niezapomniane wspomnienia.

Opracowała **dr Kaja Łuczyńska**

Tradycja, wierzenia i legendy polskie na podstawie filmu

Skarbek i tajemnica magicznego sreberka

GRUPA WIEKOWA: klasy IV-VIII szkoły podstawowej.

CZAS TRWANIA: 90 minut (dwie jednostki lekcyjne).

PO ZAJĘCIACH UCZNIOWIE / UCZENNICE:

- będą potrafili/ły rozróżnić legendę, baśń i mit; będą znali ich cechy gatunkowe oraz potrafili/ły podać przykłady,
- będą rozumieli/ły kulturowe znaczenie legend oraz ich społeczne funkcje,
- będą potrafili/ły wskazać charakterystyczne cechy języka legend oraz wykorzystać je w praktyce przy tworzeniu własnego tekstu.

POTRZEBNE MATERIAŁY:

- Film *Skarbek i tajemnica magicznego sreberka*;
- Wydrukowane załączniki do rozdania uczniom;
- Bezpieczny (miękki i lekki) przedmiot do rzucania (maskotka, piłeczka);
- Puste kartki papieru do rozdania uczniom;
- Filmy z YouTube do prezentacji uczniom (linki podane w ćwiczeniach);
- Komputer z dostępem do internetu i rzutnik z ekranem.

REALIZOWANE PUNKTY PODSTAWY PROGRAMOWEJ:

- Cele kształcenia – wymagania ogólne:
 - Kształcenie literackie i kulturowe (I.1, I.3, I.5);
 - Kształcenie językowe (II.1, II.3, II.5, II.6);
 - Tworzenie wypowiedzi (III.1, III.2, III.4, III.6);
 - Samokształcenie (IV.1).
- Treści nauczania – wymagania szczegółowe:
 - Kształcenie literackie i kulturowe (1.2, 1.3, 1.7, 1.12, 1.14, 1.17, 1.18);
 - Odbiór tekstów kultury (2.1, 2.3, 2.8, 2.9);
 - Kształcenie językowe (2.3, 2.7);
 - Tworzenie wypowiedzi (1.1, 1.3, 2.1, 2.6, 2.8);
 - Samokształcenie (1, 8).

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. *Skarbek i tajemnica magicznego sreberka* – dyskusja po filmie

Nauczyciel przywołuje obejrzany film pt.: *Skarbek i tajemnica magicznego sreberka* i rozmawia z uczniami o wrażeniach z seansu:

- Jakie emocje towarzyszyły Wam w trakcie seansu?
- W jaki sposób twórcy filmu przekonali nas, że znajdujemy się na Śląsku?
- Jakie fantastyczne postacie pojawiły się w filmie?
- Kim jest tytułowy Skarbek?

(Listę pytań można rozwinąć o własne propozycje).

2. Skarbek, czyli kto?

Nauczyciel odczytuje na głos poniższy tekst o prawdziwym Skarbku lub – w przypadku starszych uczniów – rozdaje tekst (załącznik nr 1) do samodzielnego przeczytania (jeden egzemplarz na parę w ławce). Po lekturze nauczyciel prosi uczniów o porównanie filmowego wizerunku Skarbka z tym opisanym w poniższym tekście.

Skarbek, czyli kto?

Autorka: Katarzyna Kubacka

Mieszkając na Śląsku, nie sposób o nim nie usłyszeć. Skarbek bądź Skarbnik, czyli dobry duch kopalni, obecny jest w śląskich wierzeniach jak żadna inna postać. Kim tak naprawdę jest Skarbek, i czy górnicy, pracujący w kopalni powinni się go bać?

W podaniach i legendach Śląska, a także z Małopolski możemy natknąć się na tajemniczą postać, związaną z podziemnym światem kopalni. Skarbnik to jej duch opiekuńczy, który, choć uznany jest za demona, pełni w istocie dobrą rolę w historiach, przekazywanych na śląskich ziemiach z pokolenia na pokolenie.

W demonologii słowiańskiej mianem Skarbnika określano ducha, zamieszkującego podziemia, zwłaszcza kopalnie. Etymologia słowa pochodzi od staropolskiego wyrażenia skarbić, co oznaczało zjednywać sobie, opiekować czy też troszczyć się. Faktycznie, w podaniach ludowych, Skarbek był duchem, który bardzo dużą wagę przywiązywał do odpowiednich zwyczajów i przestrzegania porządku na kopalni.

Istnieje kilka różnych podań na temat tego, skąd pochodzi Skarbek. Według dostępnych źródeł mógł on być: górnikiem, który za niecenzuralne słownictwo został skazany na wieczne przebywanie pod ziemią; górnikiem, który nie dotrzymał obietnicy danej duchowi kopalni; okrutnym właścicielem kopalni, który zabił swoją córkę Barbarę; sztygarem, kochającym węgiel ponad wszystko, który uprosił Boga, aby ten pozwolił mu pozostać pod ziemią.

Choć samo pochodzenie Skarbnika jest w legendach przedstawiane dość mrocznie, a jego bytność w kopalni w większości przekazów związana jest z karą, to postać ta odbierana jest przez górników pozytywnie. Duch ten często pomaga im znaleźć drogę do wyjścia z kopalni, ostrzega także pracowników przed pożarami, czy też łąpięciami. Jest wiele legend, opowiadających o tym, jak Skarbek pomógł zmęczonemu górnikowi w wydobywaniu węgla lub uratował załogę przed niebezpieczeństwem.

Jedna z popularnych legend mówi o młodym chłopcu, który przyszedł pracować do kopalni, żeby pomóc matce utrzymać rodzinę. Sztymar był na początku sceptyczny, ale zgodził się przyjąć chłopca do pracy pod warunkiem, że będzie on pracował tak samo, jak inni, dorośli górnicy. Pierwszego dnia, chłopiec już wiedział, że sobie nie poradzi i właśnie miał iść do pracodawcy, aby powiedzieć, że rezygnuje, gdy nagle pojawił się obok niego starszy górnik. Zapytał młodzieńca, co go trapi, a gdy ten wyjął mu powód, mężczyzna powiedział, że pomoże mu w pracy, jeśli ten po równo podzieli się z nim wypłatą. Tak też się stało – górnik pomagał chłopcu w codziennych zadaniach, a gdy po tygodniu młodzieniec przyszedł do sztygara po wypłatę, ten ze zdziwieniem postanowił przyjąć go do pracy. Gdy chłopiec wyszedł z kopalni, czekał już na niego pomocny górnik, któremu młodzieniec wypłacił obiecaną część. Na ten gest mężczyzna roześmiał się serdecznie i przybrał swoją prawdziwą postać.

- Zatrzymaj wszystkie pieniądze – powiedział Skarbnik. - I obyś zawsze był taki uczciwy.

Skarbnik miał wiele postaci, a jego wygląd przedstawiano różnie, zależnie od opowiadanej legendy. W większości podań był on ubranym w odświętny strój górniczy mężczyzną, który w jednej ręce trzymał laskę, a w drugiej pochodnię. W innych legendach przybierał postać starca z siwą brodą i końską lewą nogą. Istnieją także podania, w których Skarbek był przedstawiany jako zwierzę – mysz, pies, koń, kozioł, żaba albo pająk. Czasem jego obecność ograniczała się do stukania czy pukania – w tej postaci był po prostu niewidzialnym duchem podziemia. Skarbnik postrzegany był jako duszek pomocny, którego jednak łatwo można było rozżłościć. To, czego według większości legend nie lubił nad wyraz, to przede wszystkim pijaństwo, używanie niecenzuralnych słów, czy... gwizdanie.

Źródło: <https://rudaslaska.com.pl/i.kim-byl-skarbek-legendy-o-najslynniejszym-slaskim-demonie.100.1506204.html>

3. Legenda, baśń czy mit?

Nauczyciel zadaje uczniom pytanie wstępne: Co to jest legenda?

Nauczyciel wysłuchuje odpowiedzi uczniów, a następnie zapewnia, że dowiedzą się dużo na temat legend z dzisiejszej lekcji.

Nauczyciel dzieli uczniów na małe grupy (2-3 osoby). Każda grupa otrzymuje rozsypankę (**załącznik nr 2** – do wydruku, pocięcia i rozdania grupom). Zadaniem uczniów jest przyporządkowanie pojęcia (legenda/baśń/mit) do cech i przykładów.

Po realizacji zadania przez uczniów należy przystąpić do omówienia wyników oraz poprawy ewentualnych błędów.

[Dla nauczyciela] Prawidłowe ułożenie rozsypanki:

LEGENDA	ma podstawy historyczne	skarbница wiedzy o regionie, kraju	początkowo przekazywana ustnie, potem spisana	łączy postacie fantastyczne i historyczne	odnosi się do konkretnego miejsca	„O Smoku Wawelskim”
BAŚŃ	nieokreślone miejsce i czas	starcie dobra ze złem	zawiera ludową mądrość	elementy realne i fantastyczne	posiada morał	„Brzydkie kaczątko”
MIT	wyjaśnia sens i pochodzenie świata	ich zbiór nazywamy „mitologią”	Opowiada o istotach nadprzyrodzonych (bogach, herosach)	te najbardziej znane pochodzą ze starożytności	ma charakter religijny	„O Dedalu i Ikarze”

4. Mini wykład: cechy legendy

Teraz skupimy się na cechach legendy. Oprócz jej podstawowych cech warto wspomnieć także o cechach językowych, których znajomość przyda się uczniom w dalszej części lekcji — przy realizacji zadania nr 6 pt. „Moja własna legenda”.

Nauczyciel przekazuje uczniom poniższe informacje o legendach (w przypadku młodszych klas można pominąć niektóre informacje!):

LEGENDA ma podstawy historyczne – opowiada o ludziach, początkach miasta, kraju, narodu. Ma określoną topografię, czyli **odnosi się do konkretnego miejsca**, dzięki czemu może stanowić **skarbnięcę wiedzy o regionie**. Legenda miesza ze sobą elementy fantastyczne i realne (historyczne) - w tym **postacie fantastyczne i historyczne**.

Początkowo legendy były **przekazywane ustnie, a dopiero potem zostały spisane**. Opowieść zawarta w legendzie była przekazywana w tradycji ustnej na długo przed utwaleniem jej na piśmie. W ustnym przekazie trudno było zachować wszystkie szczegóły legendy, co prowadziło do zmian, pomijania niektórych wydarzeń i nadmiernego eksponowania innych (często w zależności od umiejętności i poglądów opowiadającego). Obecnie nam znane wersje legendy często bardzo różnią się od tych pierwotnych.

Samo słowo „legenda” pochodzi od łacińskiego „legens”, czyli oznacza pismo przeznaczone do głośnego, publicznego czytania. Początkowo mianem legendy określano opis życia osoby świętej (legenda hagiograficzna), ale dość szybko termin ten rozszerzono również do określenia opowieści o bohaterach historycznych.

Legendy zazwyczaj pisane są prozą i nie mają rozbudowanej akcji. Opisują jedno albo kilka wydarzeń, które są szczególnie ważne. Ich głównymi bohaterami są ludzie – nie bogowie.

Istnieją różne rodzaje legend, np.:

- **legendy biograficzne** - opowiadają o całym życiu bohatera lub też skupiają się na najważniejszych wydarzeniach. Najczęściej dotyczą świętych (np. święty Franciszek), wojowników (np. król Artur i jego rycerze) oraz przestępców (np. Robin Hood);
- **legendy miejsca** - opowiadają o wydarzeniach związanych z miejscem (np. zamkiem, kościołem, górą). Wyjaśniają znaczenie miejsc oraz ich nazwy;
- **legendy obyczaju** – są związane z konkretnym obrzędem, tłumaczą jego przyczyny i pochodzenie.

5. Burza mózgów: legendy polskie

Nauczyciel bierze do ręki bezpieczny (miękki i lekki) przedmiot do rzucania - np. maskotkę lub piłeczkę. Następnie pyta uczniów: Jakie znacie polskie legendy? Uczniowie chętni do zabrania głosu zgłaszają się, a wtedy nauczyciel rzuca przedmiot do zgłaszających się uczniów i w ten sposób udziela głosu kolejnym osobom. Po daniu odpowiedzi, uczeń odrzuca przedmiot. Zadaniem klasy jest wymienienie jak największej liczby tytułów polskich legend. Nauczyciel zapisuje tytuły na tablicy. Na koniec prosi uczniów, aby krótko opisali treść każdej z legend.

[Dla nauczyciela]

Poniżej znajduje się zestawienie najbardziej znanych polskich legend. Jeśli wszystkie legendy nie pojawią się w trakcie burzy mózgów, warto by Nauczyciel je przywołał.

- Legenda o Smoku Wawelskim
- Legenda o Lechu, Czechu i Rusie
- Legenda o Warsie i Sawie
- Legenda o Bazyliisku
- Legenda o Panu Twardowskim
- Legenda o Popielu
- Legenda o Śpiących Rycerzach
- Legenda o żółtej cizemce
- Legenda o Piaście Kołodzieju
- Legenda o hejnale Mariackim
- Legenda o Św. Kindze

źródło: wjezykach.wordpress.com

źródło: view.genially.com

Przydatne: W przestrzeni internetowej streszczenia legend można znaleźć m.in. na stronie: <https://www.bajkowyzakatek.eu/>

Na polskim rynku wydawniczym dostępnych jest wiele książek na temat polskich legend. Oto niektóre z nich – można z ich skorzystać, by przypomnieć sobie przed lekcją treść kluczowych legend:

- [opracowanie zbiorowe] „Legendy polskie”, Wydawnictwo Zielona Sowa.
- [opracowanie zbiorowe] „Skarbnica Legend Polskich”, Wydawnictwo Dragon.
- [opracowanie zbiorowe] „Kwiat paproci i inne legendy słowiańskie”, Wydawnictwo Mięta.
- Chotomska Wanda, „Legendy polskie”, Wydawnictwo Literatura.
- Kwiecińska Mirosława, „Baśnie i legendy miast polskich”, Wydawnictwo Wilga.
- Wieliczka-Szarek Joanna, „Polskie legendy”, Dom Wydawniczy Rafael.

6. Moja własna legenda

W tym ćwiczeniu uczniowie będą trenować swoją wyobraźnię i kreatywność, a także zdolności językowe. Zadaniem każdego ucznia jest **napisanie własnej legendy**. Można zainspirować się słynnym miejscem, słynną postacią lub znanym obyczajem, tradycją. Legenda powinna zawrzeć się w ok. 200 słowach (pół strony A4).

Na koniec Nauczyciel prosi kilka osób o odczytanie swoich legend na głos.

7. Legendy jako element naszego dziedzictwa kulturowego

(ćwiczenie fakultatywne, dla starszych klas, decyduje nauczyciel)

Nauczyciel zadaje uczniom pytanie: **Dlaczego warto znać legendy?**

Nauczyciel wysłuchuje odpowiedzi uczniów, a następnie zapoznaje ich z terminem „dziedzictwo kulturowe”, tłumacząc, że legendy stanowią jego element.

DZIEDZICTWO KULTUROWE - ogół wszystkich obiektów kultury uznawanych za godne ochrony prawnej. Zbiór ten tworzą dobra kultury, czyli obiekty ruchome i nieruchome wraz ze zjawiskami historycznymi i obyczajowymi. Podstawę objęcia ochroną mogą stanowić wartości: historyczne, patriotyczne, artystyczne, naukowe bądź religijne. Przekazanie dziedzictwa kolejnym pokoleniom danego społeczeństwa jest istotne w celu zachowania jego tożsamości i ciągłości oraz zapewnienia rozwoju pod względem społecznym, politycznym i kulturalnym.

Źródło: <https://ade.niaiu.pl/archipediapl/dziedzictwo-kulturowe>

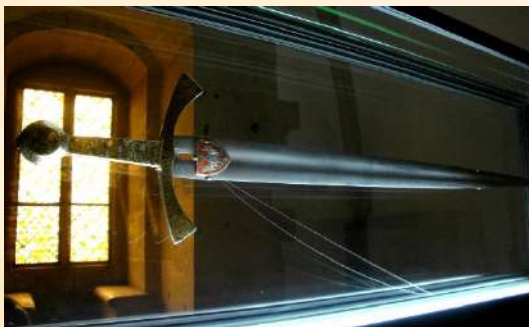
Dodatkowo dziedzictwo możemy podzielić na **materialne i niematerialne**. Dziedzictwo materialne tworzą zabytki ruchome (czyli te, które teoretycznie można przenosić, np. moneta czy pierścień) i nieruchome (czyli te, których teoretycznie przenieść się nie da, np. dworek, zamek, kościół). Dziedzictwo niematerialne jest bardziej nieuchwytnie. To wiedza, umiejętności, praktyki, idee, wartości, wyobrażenia, przekazy, również związane z nimi przedmioty (np. palmy wielkanocne) czy miejsca (np. warsztat twórcy).

Źródło: <https://edu.nid.pl/baza-wiedzy/co-to-jest-dziedzictwo-i-jakie-sa-jego-rodzaje>

Następnie nauczyciel zaprezentuje uczniom poniższe przykłady (oraz dodatkowe, wybrane przez nauczyciela). Przy pomocy rzutnika z ekranem wyświetla ich realne zdjęcia znalezione w internecie:

Dziedzictwo materialne

- Obiekt ruchomy (czyli taki, który można teoretycznie przenieść), np.: **Szczerbiec** – miecz koronacyjny królów Polski.
- Obiekt nieruchomy (zabytek, budowla), np. **Zamek Królewski na Wawelu**.

Źródła ilustracji: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Szczerbiec_Wawel_crop.jpg
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Wawel_%284%29.jpg

Warto poprosić uczniów by podali swoje przykłady!

Dziedzictwo niematerialne (obyczaje, tradycje, zwyczaje)

Np.:

- Pochód Lajkonika;
- Koronki z Koniakowa;
- Polonez – taniec polski;
- Haft kaszubski.

Źródła ilustracji:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lajkonik_fete_2019,3_Senatorska_street_Krak%C3%B3w_Poland.jpg

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Koniak%C3%B3w_muzeum_koronki_3.jpg

<https://www.flickr.com/photos/wlodi/3505218088>

<https://www.kartuzy.pl/strona/informacje-dla-turystow/331-haft-kaszubski>

Warto poprosić uczniów by podali swoje przykłady!

Pełna lista Krajowa Lista Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego znajduje się pod adresem:
www.niematerialne.nid.pl/krajowa-lista-niematerialnego-dziedzictwa-kulturowego

[Dodatkowe informacje dla nauczyciela]

Ciekawych informacji na temat dziedzictwa kulturowego w kontekście edukacji udziela poniższy tekst, który może stanowić inspirację do dalszych działań Nauczyciela. Nauczyciel może podzielić się wybranymi informacjami z tekstu z uczniami.

Dziedzictwo kulturowe – czym jest, dlaczego jest ważne i czy zasługuje na ochronę?

Autorka: Joanna Torowska

Dziedzictwo w edukacji to głównie dwa obszary: edukacja regionalna (dziedzictwo regionalne), edukacja europejska (dziedzictwo europejskie i euroregiony), a także wszystkie treści kultury i historii, które zawarte są w przedmiotach takich jak: język polski, historia, wiedza o kulturze, plastyka, muzyka itd., jeśli odnoszą się one do wyżej określonych obszarów.

Europejska Sieć Informacji o Edukacji EURYDICE dla sformułowania wspólnego określenia edukacji obywatelskiej i edukacji artystycznej i kulturalnej w szkołach w Europie (dla krajów Unii Europejskiej należących do sieci) odwołuje się także m.in. do dziedzictwa kulturowego – chodzi tu o umiejętność jego rozumienia i oceny. Ponadto w Krajowych Ramach Kwalifikacji, które są obowiązujące na poziomie studiów wyższych, dla studentów pedagogiki jest wprowadzany przedmiot: „Dziedzictwo kulturowe i jego ochrona”.

Także główne intencje edukacji kulturalnej odwołują się m.in. do dziedzictwa kulturowego. Dziedzictwo jest więc obecnie nie tylko narzędziem nauki. Występuje w przestrzeni publicznej i edukacji. Ważna jest też jego ochrona i przekazanie przyszłym pokoleniom. Dziedzictwo jest zatem ważne dla edukacji. Dziedzictwo powinno być pojmowane dynamicznie w toku edukacji na miarę XXI w., uwzględniając tendencje w ewolucji znaczenia tego słowa.

Dziedzictwo (ang. heritage, fr. patrimoine, niem. Kulturerbe, wł. i hiszp. patrimonio) to pojęcie wieloznaczne, podlega ciągłej zmianie, która nieustannie rozszerza i wzbogaca jego zasięg semantyczny. Pojęcie dziedzictwa pochodzi z języka prawniczego (z łac. patrimonium – majątek rodziny, dziedzictwo), w którym spadkiem pierwotnie określano dobra przekazywane z pokolenia na pokolenie dzieciom przez rodziców. Ten sens można odnaleźć w angielskim heritage i francuskim héritage.

W języku potocznym za dziedzictwo uznaje się wszystko, co pozostaje z przeszłości i co jednocześnie uznajemy za naszą własność lub co dana wspólnota uznaje za swój spadek. Dziedzictwu jednak nie jest właściwy prosty akt przejęcia, gdyż zawiera ono komponent zarówno wyboru, jak i zaangażowania spadkobierców względem dóbr przejmowanych z przeszłości. Celem dziedzictwa jest zapewnienie ochrony i nadanie określonych znaczeń, które od tej pory będą wiązane z przyjmowanymi dobrami.

W myśl Konstytucji RP Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego (art. 5) oraz udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym (art. 6. ust. 2). Dla porównania przytoczę definicję z Encyklopedii Pedagogicznej XXI wieku: „dziedzictwo kulturowe” (ang. cultural heritage, national heritage; fr. culturel heritage; niem. Kulturerbe) – ogół wytworów kultury jakiejś zbiorowości, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i wykazują zdolność trwania w czasie; ten spadek po ustępujących generacjach może być wysoko ceniony, nobilitowany lub też odrzucany, kontestowany; dziedzictwo kulturowe wiąże się z takimi kategoriami pojęciowymi, jak: kultura, tradycja, ojczyzna, patriotyzm, dorobek kulturowy, kompetencje kulturowe, tożsamość kulturowa, wartości kulturowe.

Studia nad historią dziedzictwa są studiami nad sposobem, w jaki społeczeństwa budują swoją przeszłość. W procesie wyłaniania się dziedzictwa istotną rolę odgrywają złożone i społecznie usankcjonowane strategie jego konstruowania. Obejmują one kolekcjonowanie, utrwalanie, klasyfikację, ekspozycję i interpretację artefaktów wybranych z całokształtu przeszłości. W wyrażonym tu sensie każde widzenie przeszłości jako wyposażonej w wartości i sens jest jej rozumieniem wpisującym jednostkę i wspólnotę w mityczną wizję rzeczywistości. Innymi słowy – dziedzictwo jest rozumiejącą interpretacją, która z przeszłości niczyjej i obojętnej przeistacza ją w przeszłość „naszą” i emocjonalnie określoną, co dzieje się – właśnie – poprzez zakotwiczenie w niej wartości. Dziedzictwo jest zatem kategorią mityczną.

Dziedzictwo niekoniecznie odwołuje się do wiedzy lub prawdy, ale jego istotą jest raczej pewien rodzaj osądu i płynąca z niego decyzja oraz wymiana opinii, która ma wpływać na przeżywany społecznie – w ramach wspólnoty – świat. Dziedzictwo zgadza się na współistnienie w jego ramach różnych często wzajemnie sprzecznych lub nawet bolesnych pamięci (np. proces odkrywania i adoptowania dziedzictwa niemieckiego we Wrocławiu, żydowskiego w Krakowie) i dziedzictwo dopuszcza możliwość różnych interpretacji, czasem bardzo kontrowersyjnych.

Dziedzictwo jest formą posiadania przeszłości, kolekcją, a więc w konsekwencji – wyborem.

Joanna Torowska, *Dziedzictwo kulturowe – czym jest, dlaczego jest ważne i czy zasługuje na ochronę?*, „Hejnał oświatowy” nr 3/171, 2018, s. 3-9.

Pełny tekst dostępny pod adresem:
<https://ruj.uj.edu.pl/server/api/core/bitstreams/f1a95880-0aa3-4929-ada3-4097be4fe4a4/content>

8. Legendy wiecznie żywe!

(ćwiczenie fakultatywne, jedynie dla najstarszych klas, decyduje nauczyciel)

Znajomość legend jest przydatna również we współczesnym świecie. Twórcy reklam i kampanii marketingowych chętnie odwołują się do legend i ich bohaterów w swoich materiałach. Nauczyciel może zaprezentować uczniom kilka przykładów wykorzystania legend w reklamie (filmy z YouTube) — do decyzji nauczyciela!

- Ogólnopolska kampania „A Ty? Co widzisz w Krakowie?” prowadzona w 2021 roku przez Urząd Miasta Krakowa i Małopolską Organizację Turystyczną ([LINK do filmu na YouTube: https://www.youtube.com/watch?v=cw7-cvOXwmw](https://www.youtube.com/watch?v=cw7-cvOXwmw))

- Kampania społeczna zachęcająca do regularnych badań USG organizowana przez fundację Rak'n'Roll ([LINK do filmu na YouTube: https://www.youtube.com/watch?v=X7pl99dYHFk&t=3s](https://www.youtube.com/watch?v=X7pl99dYHFk&t=3s))

Listę można oczywiście uzupełnić o własne przykłady.

9. Tworzymy własną reklamę z wykorzystaniem legendy

(ćwiczenie fakultatywne, dla najstarszych klas, decyduje nauczyciel)

Nauczyciel zaprasza uczniów do wzięcia udziału w ćwiczeniu plastycznym. Rozdaje uczniom puste kartki. Uczniowie mają za zadanie zaprojektować plakat reklamowy dowolnie wymyślonego produktu/usługi, w którym odwołają się do znanej/ych polskiej/ich legend/y. Zadanie może być wykonywane indywidualnie lub w grupach 2 - 3-osobowych (decyduje nauczyciel). Na koniec uczniowie prezentują wyniki swojej pracy i omawiają swoje plakaty. Prace uczniów można po zakończeniu lekcji wywiesić w sali lekcyjnej.

10. Zakończenie

Nauczyciel znów chwytą w dłonie bezpieczny przedmiot do rzucania. Prosi uczniów o zgłaszanie się i podzielenie się jedną informacją, którą zapamiętali z lekcji. Nie musi to być konkretna cecha czy definicja – wystarczy, jeśli uczniowie podadzą np. tytuł przywołanej w trakcie zajęć legendy. Nauczyciel udziela głosu, rzucając przedmiot do kolejnych uczniów.

źródło: <https://eloblog.pl/niezwykla-stara-mapa-slaska-z-1561-roku/>

Skarbek, czyli kto?

Autorka: Katarzyna Kubacka

Mieszkając na Śląsku, nie sposób o nim nie usłyszeć. Skarbek bądź Skarbnik, czyli dobry duch kopalni, obecny jest w śląskich wierzeniach jak żadna inna postać. Kim tak naprawdę jest Skarbek, i czy górnicy, pracujący w kopalni powinni się go bać?

W podaniach i legendach Śląska, a także z Małopolski możemy natknąć się na tajemniczą postać, związaną z podziemnym światem kopalni. Skarbnik to jej duch opiekuńczy, który, choć uznany jest za demona, pełni w istocie dobrą rolę w historiach, przekazywanych na śląskich ziemiach z pokolenia na pokolenie.

W demonologii słowiańskiej mianem Skarbnika określano ducha, zamieszkującego podziemia, zwłaszcza kopalnie. Etymologia słowa pochodzi od staropolskiego wyrażenia skarbić, co oznaczało zjednywać sobie, opiekować czy też troszczyć się. Faktycznie, w podaniach ludowych, Skarbek był duchem, który bardzo dużą wagę przywiązywał do odpowiednich zwyczajów i przestrzegania porządku na kopalni.

Istnieje kilka różnych podań na temat tego, skąd pochodzi Skarbek. Według dostępnych źródeł mógł on być: górnikiem, który za niecenzuralne słownictwo został skazany na wieczne przebywanie pod ziemią; górnikiem, który nie dotrzymał obietnicy danej duchowi kopalni; okrutnym właścicielem kopalni, który zabił swoją córkę Barbarę; sztygarem, kochającym węgiel ponad wszystko, który uprosił Boga, aby ten pozwolił mu pozostać pod ziemią.

Choć samo pochodzenie Skarbnika jest w legendach przedstawiane dość mrocznie, a jego bytność w kopalni w większości przekazów związana jest z karą, to postać ta odbierana jest przez górników pozytywnie. Duch ten często pomaga im znaleźć drogę do wyjścia z kopalni, ostrzega także pracowników przed pożarami, czy też tąpnięciami. Jest wiele legend, opowiadających o tym, jak Skarbek pomógł zmęczonemu górnikowi w wydobywaniu węgla lub uratował załogę przed niebezpieczeństwem.

Jedna z popularnych legend mówi o młodym chłopcu, który przyszedł pracować do kopalni, żeby pomóc matce utrzymać rodzinę. Sztygar był na początku sceptyczny, ale zgodził się przyjąć chłopca do pracy pod warunkiem, że będzie on pracował tak samo, jak inni, dorośli górnicy. Pierwszego dnia, chłopiec już wiedział, że sobie nie poradzi i właśnie miał iść do pracodawcy, aby powiedzieć, że rezygnuje, gdy nagle pojawił się obok niego starszy górnik. Zapytał młodzieńca, co go trapi, a gdy ten wyjawiał mu powód, mężczyzna powiedział, że pomoże mu w pracy, jeśli ten po równo podzieli się z nim wypłatą. Tak też się stało – górnik pomagał chłopcu w codziennych zadaniach, a gdy po tygodniu młodzieniec przyszedł do sztygara po wypłatę, ten ze zdziwieniem postanowił przyjąć go do pracy. Gdy chłopiec wyszedł z kopalni, czekał już na niego pomocny górnik, któremu młodzieniec wypłacił obiecaną część. Na ten gest mężczyzna roześmiał się serdecznie i przybrał swoją prawdziwą postać.

- Zatrzymaj wszystkie pieniądze – powiedział Skarbnik. - I obyś zawsze był taki uczciwy.

Skarbnik miał wiele postaci, a jego wygląd przedstawiano różnie, zależnie od opowiadanej legendy. W większości podań był on ubranym w odświętny strój górniczy mężczyzną, który w jednej ręce trzymał laskę, a w drugiej pochodnię. W innych legendach przybierał postać starca z siwą brodą i końską lewą nogą. Istnieją także podania, w których Skarbek był przedstawiany jako zwierzę – mysz, pies, koń, koziół, żaba albo pająk. Czasem jego obecność ograniczała się do stukania czy pukania – w tej postaci był po prostu niewidzialnym duchem podziemia. Skarbnik postrzegany był jako duszek pomocny, którego jednak łatwo można było rozzłościć. To, czego według większości legend nie lubił nad wyraz, to przede wszystkim pijaństwo, używanie niecenzuralnych słów, czy... gwizdanie.

ZAŁĄCZNIK NR 2

(Każda grupa otrzymuje jeden komplet ramek z hasłami „baśń”, „mit”, legenda”
oraz jeden komplet pociętych na paski cech gatunkowych)

Baśń

Mit

Legenda

ma podstawy historyczne

wyjaśnia sens i pochodzenie świata

elementy realne i fantastyczne

nieokreślone miejsce i czas

skarbница wiedzy o regionie, kraju

opowiada o istotach nadprzyrodzonych (bogach, herosach)

ich zbiór nazywamy „mitologią”

początkowo przekazywana ustnie, potem spisana

te najbardziej znane pochodzą ze starożytności

łączy postacie fantastyczne i historyczne

zawiera ludową mądrość

ma charakter religijny

starcie dobra ze złem

posiada morał

odnosi się do konkretnego miejsca

„O Dedalu i Ikarze”

„O Smoku Wawelskim”

„Brzydkie kaczątko”

Opracowała **Emilia Żuber**
edukatorka filmowa, laureatka nagrody PISF w kategorii edukacja
młodego widza

Skarbek i magia współpracy

GRUPA ODBIORCZA: szkoła podstawowa kl. IV-VII.

CZAS TRWANIA: 90 min. (dwie jednostki lekcyjne).

Cele zajęć:

Podczas zajęć uczeń:

- określa pojęcia: współpraca i integracja oraz potrafi dostrzec te wartości w zachowaniach bohaterów filmu;
- dokonuje analizy i interpretacji dzieła filmowego;
- rozwija umiejętność w pracy zespołowej;
- rozwija umiejętność zabierania głosu na forum;
- ćwiczy umiejętność wyrażania emocji i rozwiązywania konfliktów poprzez dramę.

METODY PRACY:

- rozmowa kierowana;
- praca z tekstem kultury filmowej;
- praca indywidualna,
- praca w grupie;
- burza mózgów;
- drama;
- refleksja w kręgu;

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- film: *Skarbek i tajemnica magicznego sreberka*;
- karty pracy dla 5 grup ze scenkami do odegrania (polecenia do odegrania scenek, opis każdej postaci); **załącznik nr 1, załącznik nr 2**;
- tablica;
- marker;
- stoper;
- pudełko / woreczek / słoik oraz małe karteczki na zapisanie odpowiedzi dla uczniów,
- smartfony z dostępem do internetu.

Przed zajęciami: Uczniowie oglądają film pt. *Skarbek i tajemnica magicznego sreberka*, reż. Tomasz Jurkiewicz, Polska, 2024, 92 min.

Wprowadzenie do tematu:

Nauczyciel wprowadza uczniów do tematu lekcji: Dzisiaj przyjrzymy się, jak bohaterowie filmu pt. *Skarbek i tajemnica magicznego sreberka* pokazują nam, że współpraca i integracja różnych osób to klucz do sukcesu.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. WPROWADZENIE (8 min.)

Nauczyciel rozpoczyna rozmowę od zadania pytań otwierających, które zapisuje na tablicy lub wyświetla na tablicy multimedialnej / ekranie. Uczniowie udzielają odpowiedzi / mówią o swoich skojarzeniach / podają przykłady.

1. Co to znaczy „współpracować ze sobą” / „współpraca”?
2. Jak wygląda dobra współpraca?
3. Co to znaczy „integrować się” / „integracja”?
4. Kto może się integrować i z kim?

2. PRZYPOMNIENIE FILMU (5 min.)

Nauczyciel nawiązuje do filmu i prosi uczniów, by przypomnieli sobie różne sceny z filmu i odpowiedzieli na pytania:

1. Kto był głównym bohaterem?
2. Jaką misję miał bohater, co musiał zrobić?
3. Kto mu pomagał i w jaki sposób to robił?
4. Jakie trudności musieli razem pokonać bohaterowie?

3. TWORZYMY DODATKOWE SCENY DO FILMU oraz DRAMA:

(15 min. na przygotowanie, 3-4 min. dla każdej grupy na odegranie scenki, 3 min. na omówienie każdej scenki)

Nauczyciel proponuje uczniom zadanie, w którym będą musieli uruchomić swoją wyobraźnię i kreatywność, aby wymyślić dodatkowe sceny do filmu *Skarbek i tajemnica magicznego sreberka*. Będą także odgrywać role jak prawdziwi aktorzy. Nauczyciel dzieli uczniów na pięć kiluosobowych grup, a przedstawiciel każdej grupy losuje karteczkę z krótkim opisem (zarysem) sceny do wymyślenia i odegrania. Starsi uczniowie czytają treść wylosowanej karteczki sami, a w przypadku najmłodszych uczniów nauczyciel może pomóc w odczytaniu i zrozumieniu treści.

SCENKI (załącznik nr 1):

- Scenka nr 1:** Wyobraźcie sobie taką scenę... Po tym jak podciep udający Zosię przejmuje magiczne sreberko, mocą wypowiedzianego życzenia otwiera wszystkie klatki i wypuszcza wszystkie zwierzęta z miejskiego ZOO. Zwierzęta zaczynają biegać po okolicy. Bohaterowie zwołują wszystkich okolicznych mieszkańców i przeprowadzają brawurową akcję wyłapywania zwierząt za pomocą tego, co mają pod ręką...
- Scenka nr 2:** Wyobraźcie sobie taką scenę... Pod koniec filmu Utopiec wypuszcza prawdziwą Zosię i nagle przed Jankiem stają dwie identyczne Zosie. Janek i Bartek wymyślają więc 5 zadań, które zadają do wykonania każdej z nich, aby rozpoznać, która jest prawdziwa...
- Scenka nr 3:** Wyobraźcie sobie taką scenę... Mama i Tata Zosi i Janka zostają porwani przez Utopca i uwięzieni pod ziemią, gdzieś w zapomnianej, nikomu nieznannej części pobliskiej kopalni. Nikt nie ma mapy podziemnych korytarzy tej części kopalni, wiadomo tylko, że tworzą one prawdziwy labirynt, w którym łatwo zgubić drogę i zostać tam już na zawsze... Mama i Tata są związani i mają zasłonięte usta, więc nie mogą krzyczeć, aby dać znać, gdzie są. Pod ziemią nie ma zasięgu ani telefonii, ani internetu. Janek, Zosia i Bartek wymyślają więc sposoby, jak skutecznie przeszukać labirynt korytarzy, a przy tym samemu się w nim nie zgubić i zdołać wyjść na zewnątrz...
- Scenka nr 4:** Wyobraźcie sobie taką scenę... Utopiec jest wściekły na ludzi i uważa, że nie są warci tego, by istnieć i zamieszkiwać Ziemię, dlatego chce się ich pozbyć. Gdy spotyka się twarzą w twarz z Jankiem i Bartkiem daje im jednak szansę na to, aby przekonali go, że gatunek ludzki jest warty istnienia. Chłopcy wymyślają i opowiadają Utopcowi 10 rzeczy, które świadczą o tym, że ludzie są warci istnienia.
- Scenka nr 5:** Wyobraźcie sobie taką scenę... Pradziadek Janka prosi Janka i Bartka o pomoc w złapaniu Utopca i wyciągnięciu go z wody. Dziadek chce wywabić Utopca na powierzchnię, pokazując mu fałszywe sreberko, a chłopcy muszą wymyślić jak go wtedy złapać i unieruchomić. A muszą użyć do tego przedmiotów, które pradziadek ma w swoim pokoju — są to: długa lina, lustro, kotwica, puste butelki, wiadro z węglem, wiadro z kamieniami, farby i pędzle, stara beczka, wełniany sweter, wędka.

Etap I zadania:

Każda grupa wymyśla i spisuje scenariusz wylosowanej sceny — dokładne wydarzenia krok po kroku. [czas: 15 minut]

Etap II zadania:

Każda grupa prezentuje efekty swojej pracy. Najpierw odczytuje na głos wylosowany opis sceny, a następnie członkowie grupy odgrywają scenkę jako jej bohaterowie (metoda dramy). [czas: 3 minuty]

Etap III zadania:

Nauczyciel wraz z resztą klasy omawiają to, jak w danej scenie układała się współpraca między bohaterami, co można było zrobić lepiej oraz co przeszkadzało we współpracy.

4. PLANOWANIE WYDARZENIA oraz POZNAWANIE ŚLĄSKIEJ KULTURY

(10 min. na pracę w grupie, 3 min. dla każdej grupy na prezentację).

Polecenie: Wyobraźcie sobie, że po wszystkich przygodach bohaterowie filmu *Skarbek i tajemnica magicznego sreberka* spotykają się na wspólnym, radosnym spotkaniu integracyjnym pod hasłem „Skarb przyjaźni”. Waszym zadaniem jest zaplanowanie tego wydarzenia! Wyobraźcie sobie, że nie macie ograniczeń finansowych i możecie przygotować naprawdę niezapomniane spotkanie. Pracujecie w tych grupach, co w poprzednim zadaniu. Każda grupa losuje jeden element tego wydarzenia i to właśnie ten element ma zaplanować, a potem przedstawić pozostałym grupom.

Uwaga: W tym zadaniu będziecie mogli skorzystać ze swoich smartfonów i poszukać informacji w Internecie na temat kultury śląskiej (śląskich potraw, ciekawych miejsc / lokalizacji / obiektów na Śląsku, śląskiej muzyki, pieśni i rozrywek itd.). Jeżeli natomiast sami mieszkacie na Śląsku, możecie bazować na wiedzy własnej.

Czas na pracę w grupie: 10 min.

Czas na prezentację na forum klasy: 3 min. Dla każdej grupy.

Zadania do rozdzielenia – załącznik nr 2:

1. Zaplanowanie idealnego miejsca.
2. Zaplanowanie, kto, za co będzie odpowiadał.
3. Zaplanowanie atrakcji.
4. Zaplanowanie menu.
5. Zaplanowanie niespodzianki.

5. RUNDA PODSUMOWUJĄCA (10 min.):

Nauczyciel prowadzący rozdaje uczniom karteczki i prosi ich o dokonanie refleksji po zajęciach na temat współpracy i integracji. Prosi wszystkich o dokończenie zdania: „Dziś nauczyłam/-łem się, że ...” (2 min).

Uczniowie zapisują odpowiedzi na karteczkach i wrzucają do słoika. Nauczyciel losuje karteczki i odczytuje na głos wszystkie wypowiedzi. Na koniec podsumowuje w kilku zdaniach zajęcia i dziękuje uczniom za wspólną pracę.

ZAŁĄCZNIK NR 1

1. **Scenka nr 1:** Wyobraźcie sobie taką scenę... Po tym jak podciep udający Zosię przejmuje magiczne sreberko, mocą wypowiedzianego życzenia otwiera wszystkie klatki i wypuszcza wszystkie zwierzęta z miejskiego ZOO. Zwierzęta zaczynają biegać po okolicy. Bohaterowie zwołują wszystkich okolicznych mieszkańców i przeprowadzają brawurową akcję wyłapywania zwierząt za pomocą tego, co mają pod ręką...

.....

2. **Scenka nr 2:** Wyobraźcie sobie taką scenę... Pod koniec filmu Utopiec wypuszcza prawdziwą Zosię i nagle przed Jankiem stają dwie identyczne Zosie. Janek i Bartek wymyślają więc 5 zadań, które zadają do wykonania każdej z nich, aby rozpoznać, która jest prawdziwa...

.....

3. **Scenka nr 3:** Wyobraźcie sobie taką scenę... Mama i Tata Zosi i Janka zostają porwani przez Utopca i uwięzieni pod ziemią, gdzieś w zapomnianej, nikomu nieznannej części pobliskiej kopalni. Nikt nie ma mapy podziemnych korytarzy tej części kopalni, wiadomo tylko, że tworzą one prawdziwy labirynt, w którym łatwo zgubić drogę i zostać tam już na zawsze... Mama i Tata są związani i mają zasłonięte usta, więc nie mogą krzyczeć, aby dać znać, gdzie są. Pod ziemią nie ma zasięgu ani telefonii, ani internetu. Janek, Zosia i Bartek wymyślają więc sposoby, jak skutecznie przeszukać labirynt korytarzy, a przy tym samemu się w nim nie zgubić i zdołać wyjść na zewnątrz...

.....

4. **Scenka nr 4:** Wyobraźcie sobie taką scenę... Utopiec jest wściekły na ludzi i uważa, że nie są warci tego, by istnieć i zamieszkiwać Ziemię, dlatego chce się ich pozbyć. Gdy spotyka się twarzą w twarz z Jankiem i Bartkiem daje im jednak szansę na to, aby przekonali go, że gatunek ludzki jest wart istnienia. Chłopcy wymyślają i opowiadają Utopcowi 10 rzeczy, które świadczą o tym, że ludzie są warci istnienia.

.....

5. **Scenka nr 5:** Wyobraźcie sobie taką scenę... Pradziadek Janka prosi Janka i Bartka o pomoc w złapaniu Utopca i wyciągnięciu go z wody. Dziadek chce wywabić Utopca na powierzchnię, pokazując mu fałszywe sreberko, a chłopcy muszą wymyślić jak go wtedy złapać i unieruchomić. A muszą użyć do tego przedmiotów, które pradziadek ma w swoim pokoju — są to: długa lina, lustro, kotwica, puste butelki, wiadro z węglem, wiadro z kamieniami, farby i pędzle, stara beczka, wełniany sweter, wędka.

ZAŁĄCZNIK NR 2

Grupa 1: Zaproponujcie idealne miejsce i porę wydarzenia (np. ogród, las). Wyjaśnijcie, dlaczego wybraliście właśnie ten plener lub budynek. Jakie dekoracje pojawią się w przestrzeni, by podkreślić śląski klimat, jakie stroje śląskie przygotujecie dla uczestników?

.....

Grupa 2: Kto, za co odpowiada – podzielcie role w grupie i przygotujcie krótką prezentację swojego planu. Ustalcie, kto za co odpowiada podczas wydarzenia – zarówno w waszej grupie, jak i wśród bohaterów filmu. Kto przywita gości? Kto poprowadzi zabawy? Kto zadba o muzykę?

.....

Grupa 3: Program wydarzenia – minimum 3 atrakcje (gry, zabawy, wspólne śpiewanie, konkursy itp.). Przygotujcie minimum 3 atrakcje, które zintegrują wszystkich uczestników. Mogą to być gry zespołowe, konkursy tematyczne, wspólne śpiewanie przy akompaniamencie, quiz o sreberku itp. Uwzględnijcie elementy śląskiej kultury (np. taniec, powiedzonka, zabawy ludowe).

.....

Grupa 4: Menu – co bohaterowie mogliby wspólnie zjeść? Stwórzcie listę potraw i napojów, które pojawią się na stole. Uwzględnijcie śląskie specjały (np. rolada, modro kapusta, kołocz), ale możecie dodać też coś nowoczesnego albo międzynarodowego. Zadbajcie o różnorodność smaków.

.....

Grupa 5: Specjalna niespodzianka – zaplanujcie element, który zaskoczy uczestników. Może to być spotkanie z gościem specjalnym związanym z filmem np. reżyserem Tomaszem Jurkowskim, wręczenie „magicznych” prezentów lub inna niespodzianka.

Opracowała dr **Agnieszka Tambor**

Skarbek i ortograficzne tajemnice śląskich straszków – poznajemy śląską kulturę

Lekcja może być realizowana przed lub po seansie filmu.

GRUPA WIEKOWA: 9/10-12 lat.

CZAS TRWANIA: 2 x 45 minut (każda lekcja może być realizowana samodzielnie, elementy poszczególnych lekcji można także ze sobą połączyć).

CELE ZAJĘĆ

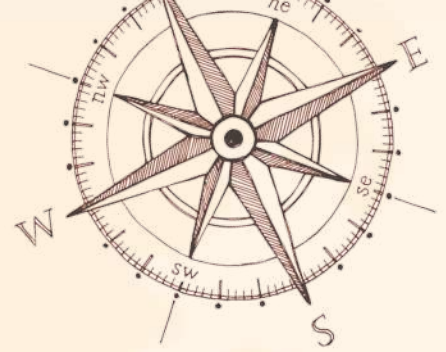
- uczeń/uczennica wie, gdzie leży Śląsk i jakie jest jego miejsce w województwie śląskim (i województwie opolskim);
- uczeń/uczennica rozumie, czym są śląskie legendy i demony – zna ich regionalne znaczenie;
- uczeń/uczennica potrafi zinterpretować przesłanie filmu familijnego;
- uczeń/uczennica rozwija kreatywność i umiejętność pracy w grupie;
- uczeń/uczennica rozwija swoje kompetencje w zakresie ortografii;
- uczeń/uczennica poznaje znaczenie tożsamości regionalnej i sposobów jej pielęgnowania.

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

- skrócony opis filmu *Skarbek i tajemnica magicznego sreberka*;
- ilustracje: skarbek, utopiec, podciep, bebok;
- mapa Polski z podziałem na województwa – mapa tradycyjna lub wyświetlona w komputerze;
- materiały do pisania i rysowania – papier, długopisy, mazaki/kredki;
- wydrukowane teksty dyktand w odpowiedniej liczbie.

Jako dodatkowy materiał wzbogacający można wykorzystać fragmenty książek Alojzego Lyski „Duchy i duszki bojszowskie” lub „Od wiek wieka na Górnym Śląsku. Boju bojki o duchach i straszkach”.

PRZEBIEG LEKCJI 1

1. Wprowadzenie

1a. Jeśli lekcja jest prowadzona poza Śląskiem – „Gdzie leży Śląsk?” (10 minut).

- Pokazanie mapy Polski – regionalne i historyczne zaznaczenie obszarów Górnego Śląska, Dolnego Śląska, Śląska Opolskiego i Śląska Cieszyńskiego.
- Wskazanie województw: śląskiego, opolskiego, dolnośląskiego.
- Krótkie wyjaśnienie nauczyciela, jaka jest różnica między podziałem regionalnym a administracyjnym (na województwa).
- Krótkie pytania aktywizujące do uczniów:
 - a) „Kto był kiedyś na Śląsku?”
 - b) „Z czym kojarzy wam się Śląsk?”
 - c) „Co się je na Śląsku?” (nauczyciel może wykorzystać zdjęcia potraw, warto zastanowić się, czy w regionie, w którym odbywa się lekcja, pojawiają się potrawy śląskie, np. w restauracjach)
 - a) „Czy wiesz, jakie cechy są charakterystyczne dla Ślązaków?”

1b. Jeśli lekcja jest prowadzona na Górnym Śląsku, Śląsku Cieszyńskim, Śląsku Opolskim (10 minut).

- Pokazanie mapy Polski – regionalne i historyczne zaznaczenie obszarów Górnego Śląska, Dolnego Śląska, Śląska Opolskiego i Śląska Cieszyńskiego.
- Uczniowie/uczennice mają za zadanie wskazać na mapie województwa: śląskie, opolskie, dolnośląskie.
- Krótkie wyjaśnienie nauczyciela, jaka jest różnica między podziałem regionalnym a administracyjnym (na województwa).
- Krótkie pytania aktywizujące do uczniów:
 - a) „W której części Śląska mieszkasz?”
 - b) „Czy twoja rodzina od dawna mieszka na Śląsku?”
 - c) „Jakie elementy kultury śląskiej są kultywowane w twoim domu?”
 - d) „Czy wiesz, jakie cechy są charakterystyczne dla Ślązaków?”

2. Poznajemy śląskie straszki i demony (max. 20 minut)

Nauczyciel/ka dzieli uczniów/uczennice w pary i zapowiada zabawę o nazwie „spocone” dyktando. Zasady zabawy: Pierwsza osoba z pary biega do zawieszzonego w innym końcu sali (lub innym pomieszczeniu) tekstu, stara się zapamiętać kolejne fragmenty tekstu, wraca do kolegi/żanki z pary i dyktuje mu/jej zapamiętany fragment z pamięci. Druga osoba zapisuje tekst, dbając o jego poprawność (ortograficzną, interpunkcyjną). Zadaniem pary jest jak najszybsze i jak najpoprawniejsze zapisane tekstu.

Jeśli lekcja ma na celu ćwiczenie zasad ortografii, pary mogą przepisywać więcej niż jeden tekst – można przyjąć system, w którym jedna osoba z pary dyktuje 2 teksty, a potem następuje zamiana ról i kolejne dwa teksty dyktuje druga osoba z pary. Jeśli zabawa ma być tylko elementem lekcji, każda para powinna pisać tylko jeden z poniższych tekstów. Na końcu uczniowie/uczennice mogą przeczytać zapisane teksty na forum klasy.

TEKSTY (załącznik nr 1):

- A. Na Śląsku podciepy to **nieposłuszne** dzieci, o których mówi się, że zostały **podmienione** przez demony. Podciepy z legend były **brzydkie, ciemnowłose i niezwykle hałaśliwe**. Ich **krzyki** i płacze słychać było **z daleka**. Ich wygląd był **nie do opisania – rozczochrane włosy, szeroko otwarte oczy i wydłużone palce**. Rodzice na Śląsku czasem mówią do **niegrzecznych** dzieci, gdy są już zupełnie **nie do zniesienia**: „Nie zachowuj się jak podciep!”.
- B. Utopiec to wodny demon o **sinozielonej** skórze i **ciemnozielonych**, wiecznie mokrych włosach. Jego znak rozpoznawczy to **wąska strużka wody wypływająca** spod nogawki. Mieszkał w **szklano-błotnistych** pałacach na dnie stawu lub rzeki. Utopce potrafiły nagle i **bez ostrzeżenia wciągnąć** człowieka pod wodę i porwać. Dlatego dzieci zawsze **przestrzegano**, żeby **nie podchodziły** zbyt blisko wody.
- C. Skarbnik to **niezwykły** opiekun kopalni – **niepozorny**, stary, **siwowłosy** duch mężczyzny, który **nie mówi wiele**, ale dużo **widzi**. Pojawia się w chwilach **najtrudniejszych** – gdy górnik **nie ma już nadziei**. Choć wygląda **niegroźnie**, jego obecność jest **nieprzypadkowa**. Skarbnik niewidzialnie **chroni** tych, którzy pracują **uczciwie** i **nie poddają się** zbyt łatwo.
- D. Bebok to **niezbyt** miły stwór – niski, **krzywonożny** o **nieprzyjemnej, szpetnej** twarzy. Miał ciemne, **zmierzwione** włosy i **niepokojące** oczy. Czasem zamiast **nóg** miał kopyta, a w ręku trzymał **gruby** kij do bicia **niegrzecznych** dzieci. Bebok mieszkał w **nieoświetlonych piwnicach** i **kurzących się** zakamarkach. Czaił się **w pobliżu** tych, którzy byli **nieposłuszni, nieuprzejmi**. Dlatego mawia się: „Jak będziesz **niegrzeczny**, przyjdzie bebok i cię zje!”.

3. Sprawdzamy nasze dyktanda! (15 minut)

Po napisaniu „spoconego” dyktanda grupy zamieniają się napisanymi tekstami, a nauczyciel rozdaje poprawne teksty jako wzory (konieczne jest posiadanie odpowiedniej liczby wydrukowanych kopii).

Uczniowie w grupach wzajemnie poprawiają swoje prace, zastanawiając się, jaka jest waga poszczególnych błędów popełnionych w dyktandzie (nauczyciel zwraca uwagę dzieci na to, które błędy wpływają na zrozumienie tekstu i pokazuje, że np. błędne użycie lub pominięcie interpunkcji może wpływać na rozumienie komunikatu).

Warto dodać: nauczyciel może dodatkowo pokazać uczniom narzędzia do sprawdzania interpunkcji – zarówno te tradycyjne, jak i elektroniczne (np. ortograf.pl).

PRZEBIEG LEKCJI 2

Lekcja rozpoczyna się od przypomnienia postaci śląskich straszków – Nauczyciel pyta uczniów, który bohater śląskiej demonologii wydał im się najbardziej interesujący i dlaczego?

1. Praca kreatywna (20 minut → 10 minut na rysowanie + 10 minut na omówienie)

Uczniowie pracują w kilkusobowych grupach. Dostają kartki papieru oraz kredki/mazaki i mają za zadanie narysować kartę swojego straszka (powinni skorzystać z opisów zamieszczonych w tekstach dyktand, ale mogą dodać także dodatkowe elementy wyglądu). Karta na awersie powinna zawierać wizerunek straszka, a na rewersie wypisane cechy charakteru. W kolejnym kroku uczniowie opowiadają o swoim straszku klasie (jeśli więcej niż jedna grupa rysowała tę samą postać, warto wzbogacić prezentację o dyskusję porównawczą na temat rysunków).

2. Nawiązanie do filmu (10 minut)

2a. Jeśli uczniowie widzieli film, przypominają sobie, które z poznanych straszków pojawiły się w filmie i w jakiej roli – czy ich działania i wygląd były zgodne z opisami przedstawionymi na poprzedniej lekcji. Przypominają sobie także treść filmu – można skorzystać z następujących pytań:

- A. Kim był Skarbek?
- B. Dlaczego Zosia została porwana?
- C. Co symbolizuje „magiczne sreberko”?
- D. Kto porwał Zosię?
- E. Po czym można było zorientować się, że Zosia to podciep?
- F. Jak wyglądał utopiec?
- G. Jak wyglądał Skarbek?
- H. Czy w filmie pojawił się bebok?
- I. Jaki był przebieg zdarzeń?
- J. Co zmieniłabyś/zmieniłbyś w filmie?
- K. Które elementy filmu są uniwersalne, a które typowo śląskie?
- L. Czy usłyszałaś/eś w filmie jakieś wyrazy, których nie znasz?

2b. Jeśli uczniowie nie widzieli filmu, do wprowadzenia treści można wykorzystać skrócony opis filmu. Nauczyciel odczytuje na głos poniższy opis:

„10-letni Janek ma wybujałą wyobraźnię. Ciągłe zmyśla i wyobraża sobie, że jest superbohaterem. Kiedy jego starsza siostra zostaje podmieniona przez demonicznego Utopca na wstrętnego Podciepa, nikt mu nie wierzy. Na dodatek zasmucony i wystraszony chłopiec zostaje wysłany przez rodziców na wakacje na Śląsk. Janek postanawia odbić siostrę ze świata demonów, a jego największym sprzymierzeńcem okaże się zwariowany pradziadek Marcin, były górnik”.

Przykładowe pytania do tekstu:

- A. Kim jest Janek?
- B. Dokąd bohater jedzie na wakacje?
- C. Jak myślisz, dlaczego ważne jest miejsce, w którym przebywa Janek?
- D. Kto porwał Zosię?
- E. Jak myślisz, po czym można było zorientować się, że Zosia to podciep?
- F. Kim jest pradziadek?
- G. Jak myślisz, dlaczego ważny jest zawód, który kiedyś wykonywał dziadek Marcin?

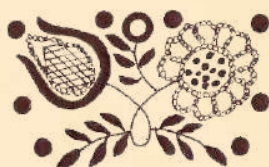
3. Zajęcia ruchowe – „Ucieczka przed utopcem” (10 min).

Zabawa ruchowa w stylu „berek” – jedno dziecko to Utopiec, a inne uciekają, chroniąc „sreberko” (np. woreczek gimnastyczny lub inny przedmiot wręczony przez nauczyciela, który uczniowie przekazują sobie z rąk do rąk).

Zasada: Kto zostanie złapany, podaje jedno dowolne skojarzenie ze Śląskiem.

4. Zadanie domowe (fakultatywnie):

- a. Wymyśl własną legendę o dobrym duchu twojego regionu.
- b. Narysuj plakat do filmu *Skarbek i tajemnica magicznego sreberka* (na podstawie obejrzanego filmu lub skróconego opisu).

ZAŁĄCZNIK NR 1

(do pocięcia i wywieszenia):

- A. Na Śląsku podciepy to **nieposłuszne** dzieci, o których mówi się, że zostały **podmienione** przez demony. Podciepy z legend były **brzydkie, ciemnowłose i niezwykle hałaśliwe**. Ich **krzyki** i płacze słyhać było z **daleka**. Ich wygląd był **nie do opisania – rozczochrane** włosy, **szeroko** otwarte oczy i **wydłużone** palce. Rodzice na Śląsku czasem mówią do **niegrzecznych** dzieci, gdy są już zupełnie **nie do zniesienia**: „Nie zachowuj się jak podciep!”

.....

- B. Utopiec to wodny demon o **sinozielonej** skórze i **ciemnozielonych**, wiecznie mokrych włosach. Jego znak rozpoznawczy to **wąska strużka** wody **wypływająca** spod nogawki. Mieszkał w **szkano-błotnistych** pałacach na dnie stawu lub rzeki. Utopce potrafiły nagle i **bez ostrzeżenia wciągnąć** człowieka pod wodę i porwać. Dlatego dzieci zawsze **przestrzegano**, żeby nie **podchodziły** zbyt blisko wody.

.....

- C. Skarbnik to **niezwykły** opiekun kopalni – **niepozorny**, stary, **siwowłosy** duch mężczyzny, **który nie mówi wiele**, ale dużo widzi. Pojawia się w chwilach najtrudniejszych – gdy górnik **nie ma już nadziei**. Choć wygląda **niegroźnie**, jego obecność jest **nieprzypadkowa**. Skarbnik niewidzialnie chroni tych, którzy pracują uczciwie i **nie poddają się** zbyt łatwo.

.....

- D. Bebok to **niezbyt** miły stwór – niski, **krzywonożny** o **nieprzyjemnej, szpetnej** twarzy. Miał ciemne, **zmierzwione** włosy i **niepokojące** oczy. Czasem zamiast **nóg** miał kopyta, a w ręku trzymał **gruby** kij do bicia **niegrzecznych** dzieci. Bebok mieszkał w **nieoświetlonych piwnicach** i **kurzących się** zakamarkach. Czaił się **w pobliżu** tych, którzy byli **nieposłuszni, nieuprzejmi**. Dlatego mawia się: „Jak będziesz **niegrzeczny**, przyjdzie bebok i cię zje!”.

Skarbek

i tajemnica magicznego sreberka

DYSTRYBUCJA KINOWA

ul. J. P. Woronicza | 00-999 Warszawa

Opracowanie merytoryczne i graficzne
„KinoSzkoła” Fundacja Rozwoju Kompetencji Medialnych i Społecznych

ul. S. Batorego 1/6, 43-100 Tychy

www.kinoszkola.pl